

צ'בזטי מוזהר

קמא

דף קיט:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה רעד

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמוז שמה)

תורה אור
תורה ערב
תהלים צה (ז) כי הוא אֱלֹהֵינו וְאַתָּנוּ עַם מְרֻעָתוֹ וְצִוְּנוֹ יְדוּ הַיּוֹם אִם בְּקִלּוֹ תִשְׁמָעוּ:
תורה רעג
דברי הימים א כג (יז) וַיִּהְיוּ בְנֵי אֱלִיעֶזֶר רִמְיָהוּ הָרָשָׁא וְלֹא יָהִי לְאֱלִיעֶזֶר בָּנִים אֲחֵרִים וַיְבִי רִמְיָהוּ רֶבֶב לְמַעַל:
תורה ערה
משלי כ (כו) נִרְקָק נִשְׁמַת אָדָם חֹפֶשׂ כָּל חֲדָרֵי בָטָן: תהלים פח (ו) בַּמַּיִם חָפְשִׁי כְמוֹ הַקָּלִים שֶׁכָּבִי קֶבֶר אֲשֶׁר לֹא וְקֹרֵם עוֹד וְנִפְּחָה מִן הַיָּם:
תורה רעו
דברים עקב ח (טז) הִפָּאֵלְךָ מִן בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר לֹא יָדָעוּ אֲבֹתַי לְמַעַן עֲנֶתְךָ וְלְמַעַן נִסְתָּךְ לְהִשְׁבֵּךְ בְּאַחֲרֵי הַיָּד:

קיט:

ליקוטי

יותר, ומחמת זה מדבר עמו יותר. אך זה תלוי בזה, שזה שיש לו עזות לדבר, הוא מחמת עבודתו שהוא עושה ועובד הרבה את ה'. ומחמת זה יש לו עזות לדבר עם הרב, ומחמת זה שהוא מדבר עמו, על ידי זה עושה ועובד הרבה, על ידי שמתעורר ביותר על ידי שמדבר הרבה עמו, נמצא שזה תלוי בזה, וכן יש כמה דברים בעולם שהם תלויים זה בזה ^[א], ואין יודעין מהיכן ההתחלה, כי כל אחד מתחיל מחבירו, כי זה תלוי בזה כנ"ל ^[2]:

ערב ^[3] (תהלים צה) **היום אם בקולו תשמעו** : זה כלל גדול בעבודת השם, שלא ישים לנגד עיניו כ"א אותו היום, הן בעסק פרנסה והצטרכותו, צריך שלא יחשוב מיום לחבירו כמובא בספרים ^[7], וכן בעבודתו יתברך לא ישים לנגד עיניו כי אם אותו היום ואותו השעה ^[7], כי כשרוצין ליכנס בעבודת ה', נדמה להאדם כאלו הוא משא כבד, ואי אפשר לו לישא משא כבד כזו. אבל כשיחשוב שאין לו רק אותו היום, לא יהיה לו משא כלל, וגם שלא ידחה את עצמו מיום ליום, לאמר מחר אתחיל ^[8], מחר אתפלא בכוונה ובכח כראוי, וכיוצא בזה בשאר העבודות, כי אין לאדם בעולמו כי אם אותו היום ואותו השעה שעומד בו, כי יום המחרת הוא עולם אחר לגמרי ^[9]. **היום אם בקולו תשמעו**, היום דייקא, והבן ^[7]:

רעג ^[5] **דע** שיש בנים שמולידים בזה העולם. אבל יש בני עליה גדולים מאד, שמולידים נשמות שהם למעלה מהנשמות המתלבשים בבנים הנולדים בעולם ^[8]. כי כל הנשמות שהם בעולם הם ששים רבוא ^[2], ואף שיש יותר, הם רק מהתחלקות הנצוצות. אבל בכלל הם רק ששים רבוא. אבל אלו הנשמות הנ"ל הם למעלה מששים רבוא נשמות שמתלבשים בזה העולם, כי הם אינם ראויין כלל להתלבש בזה העולם, ואפילו כשבאין בזה העולם, הם אינם נחשבים מזה העולם כלל, וזה בחינות בני משה, שכתוב בהם ^[2] **ובני רחבי רבו למעלה**, ודרשו הו"ל (ברכות ז.) למעלה מששים רבוא, כי הם לא היו נחשבים בכלל הששים רבוא, כי הם היו למעלה מהם כנ"ל ^[7]:

רעד ^[6] **דע** שיש רשעים שעובדים ויגיעים כל ימיהם כדי לעקר עצמן מהשם יתברך ומתורתו לגמרי, כי ה"הנקודה הקדושה של קדושת ישראל שיש עדין" בתוכם, אף על פי שהם רשעים גמורים, היא מבלבלת אותם, ומביאה בהם הרהורי תשובה ויראה מאימת הדין הגדול, ומחמת זה אין להם "תענוג מהעבירות והתאוות שלהם, על כן הם מתאווים ויגיעים, כדי שיגיעו לכפירה גמורה כדעתם הם ושלום, באופן שלא יהיה להם עוד צד ספק לנמות אל האמת, אבל צריכים לזה יגיעה גדולה מאוד¹ מאוד כמה וכמה שנים רחמנא ליצלן רחמנא

רעא רעב רעג רעד רעה רעו רעז

מוהר"ן

לישובן, כי היהדות שבהם אינה מנחת אותם ומבלבלת אותם תמיד :

דע שיש מהם ²שכשמוגיעין ובאין למה שהתאוו דהיינו לכפירה גמורה חם ושלום, בלי שום ספק אל האמת, אזי תיכף ומיד מתים מן העולם, ואז רואין האמת :

ערה ^[3א] **דע** שכל מצוה ומצוה שעושים, נעשה ממנה נר אחד ⁽²⁾, וכשנסתלק האדם, אם היא נשמה גדולה שהיא יקרה מאוד² בעיני הש"ת, אזי נותנין לה להיות מחפש בגנויא דמלכא, שיחפש ויקח לו מה שירצה ²בגינוי המלך יתברך, וזהו תכלית כל תענוגי עוה"ב. ולחיפוש צריכין נרות, כמו שאמרו רז"ל (פסחים י ע"ב) שחיפוש בנרות, ולמדו מפסוק ^[3] **נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן**, והנרות נעשין מן המצות כנ"ל, בבחי' נר מצוה (משלי ו). ואצל אלו הנרות, מחפשת הנשמה אחר ההסתלקות בגנוי דמלכא, וזה בחי' **במתים חפשי** ^[3] כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות (שבת קנא ע"ב). חפשי. היינו בחי' החיפוש שנעשה מן המצות, כי המצות הם נרות שעל ידם החיפוש כנ"ל : אבל יש צדיק שממית עצמו בחייו, וגם בעודו בחיים הוא מחפש בגנוי אביו ^[2]:

רעו ^[3ב] **דע** כי אכילת שבת אינה בשביל שביעה כלל, רק בגין דיתברכון כלהו שתא"כ יומין, כמובא בזהר¹ (יתרו ד' פח) כי מאכילת שבת נשפעין ונתברכין כל ששת הימים, כי עיקר השביעה בשבת, כי סומא אין לו שובע, כמו שלמדו רז"ל (יומא עד ע"ב)² מפסוק ^[2] **המאכילך מן במדבר למען ענותך וכו'**. ופסיעה גסה נוטלת מאור עיניו של אדם ומהדר ליה³ בקידושא דבי שמישי (ברכות מג ע"ב) נמצא שעיקר שלימות⁴ מאור עינים הוא בשבת, ועל כן אז השביעה ^[2], כי עיקר ה"השביעה על ידי ראיית עינים כנ"ל, וזה ^[2] פוסעים בו פסיעה קטנה, סועדים בו לברך שלש פעמים, היינו שבשבת פוסעים פסיעה קטנה, שעל ידי זה המאור עינים בשלימות, שעל ידי זה השביעה כנ"ל. וע"כ מה שסועדים בו ג' פעמים הוא רק לברך, דהיינו בגין דיתברכינ⁵ כל שיתא"כ יומין כנ"ל. אבל בשביל שבת עצמו לא היה צריך לאכול כ"כ שלש פעמים ^[2], כי בשבת השביעה, רק הוא לברך כנ"ל :

רעז ^[3א] **דע** כשיש מחלוקת על האדם, אין לעמוד עצמו כנגד השונאים, לומר כמו שעושה לי כן אעשה לו כנגדו ^[2]. כי זה גורם שהשונא יבא למבוקשו, לראות בו ח"ו מה שהוא רוצה לראות בו. רק אדרבא ראוי לדון אותם לכף זכות ^[2], ולעשות להם כל הטובות, בחינות ונפשי כעפר לכל תהי' ^[2], כמו העפר שהכל דשין עליה ^[2], והיא נותנת להם כל הטובות אכילה ושתיה וזהב וכסף

^[1] ועל כן אכילת שבת חלטה כשכיל שביעה כי הקביעה היא בשבת ולא' לאכילה ויש ליישב מפשטי' בזה טע. שנקמה ויקרה דשבת היא שאוכל ושוקה ואין נפשו קלה עליו. וכן מתורה קכה שסאכילה היא רק כשכיל היום.

^[2] מתרצו - כי השביעה (והיתב עיקר נוחחק)

^[3] לשון הזמר כל מקדש שמומרים בליל שבת. ועיין לעיל תורה רכו.

^[4] בדפדוף ותורלד – דיתברכין, בתורלד – לא ברוד, ומתורצו - דיתברכון

^[5] מתרצו - שתא

^[6] עיין לעיל תורה קכה

^[7א] תורה זו נאמרה בשמיני עצרת בשנת תקס"ח (ח"מ נט) ועיין ימי מוהרנ"ג ח"א סעיף בו ד"ה אח"כ נסעתי למאהלוב

^[7ב] עיין ויקרא יט יח אל תקום ולא תטור. ואפילו במחשבה אסרה תורה (חוקוניי שם). ועיין פרש"י וביזמא כג. ועיין לעיל תורה רנא

^[8] אבות א' ו'

^[9] בקשה שנוהגים לבקש אחרי תפלת עמידה מקורה בברכות יז.

^[10] ערובין נד. ולעיל תורה ו תחילת ביאור מאמר רבב"ח

^[1] עיין אוצרות חיים שער רחל ולאא פ"ו ד"ה וענין משה. ושער הפסוקים פרשת עקב ד"ה ויאמר ה אלי, ובע"ה שער לח פ"ו.

^[2] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^[3א] בתורלד - הנקודה

^[3ב] מתורלו - עדיין

^[4] בתקפא לא ברוד ונדאא - תעניג

^[5] מתרצו - מאד מאד

^[6] גם בתורלד - שכשמוגיעין, מתורלו - כשמוגיעין

^[7א] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו ועיין שיחות הר"ן סימן קלד שיחה השיבת לבאן.

^[7ב] **עיין זוהר תרומה דף קסו**. [ע"פ נר מצוה במשלי ו כג]

^[7ג] מתרצו - מאד

^[7ד] מתרצו - מנוגי

^[8] משלי כ' כז

^[9] תהלים פח ו'

^[10] עיין תורה ה' תנינא את שו

^[11] לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^[12] בדפדוף – כלהו שיטא, בתורלד - כלהו שתא, בתורלו - כולהי שיטא, ומתורצו - כולהו שיטא

^[13] בתורלו - בזהר

^[14] בתקפא - (וימא עד עב) ובתורלד ומתורלו ותוקן

^[15] דברים ח' ט'

^[16] בדפדוף – לי, בתורלד – ליו (ובולבו השמטות ציין שצ"ל לי), בתורלו - ל"י, ומתורצו – ל"י,

^[17] גם בתורלד - שלימות, ומתורלו - שלימות

מאמר דע שיש רשעים

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן קמא

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

יש רשעים שעובדים ויגעים כל ימיהם כדי לעקר עצמם מהשם יתברך, כי אין להם תענוג מהעברות והתאוות שלהם מחמת הנקדה הקדושה של קדשת ישראל שיש עדין בתוכם, על כן הם יגעים כדי שיגיעו לכפירה גמורה, אבל היהדות שבהם אינה מנחת אותם, ודע שיש מהם כשמינין לכפירה גמורה בלי ספק אל האמת, אז תכף מתים ואז רואים האמת: (קיצור לק"מ השלם)

ליקוטי הלכות

אין

שיחות

ככבי אור שיחות וספורים אות ח' עמ' רלז במהדורת הקרן – כי באמת האמת נמצא יכלת בכל אדם להתקנא בהצדיקים האמתיים, ולבחר בשוב ולסור מרע עד שיזכה גם כן לתכלית מדרגה העליונה, ומחמת זה מגיע ענש לחוטאים. וכבר הבאתי בכלל השנים עשר שבהקדמת ספרי באור הלקוטים. שמבאר מדברי רבנו ומוהר"ן ז"ל שנמצאים הרבה דברים הנראים לדעתנו האנושה בשני הפכים בנושא אחד, ולהעדר גבול חכמת ודעת הבורא יתברך לבלתי הפכים יחשבו. ומכל זה נבוא בדבר האמונה הנ"ל. כי פעם אחת אמר מוהר"ן ז"ל בזה הלשון, אני מאמין בכל אדם מישראל, ואם אני שומע מפיו דברים רעים בודאי אני מאמין, רק אפלו אם אני שומע באוזני דברים רעים יוצאים מפיו, אני מאמין שלא נמצאים בלבו בכל אשר הם יוצאים מפיו. עד כאן לשונו. ויש לזה עוד שיחות נחוצות אשר הוצאתי מדבריו, כי לולא השרשת נקדת האמונה בלב נפשות ישראל, לא היו עומדים רבם ככלם בנסיונות רדיפתם מהאמות ובנסיונות יציאת נפשם ממש, שנתנסו מאז היו לגוי. ושקר וכזב בפי כל הבודים מלבבם פרושים על זה. אבל האמת הוא שגם כל ההשרשה הוא בהעלם נפלא ומכל שכן וכל שכן באלה הדורות אשר נברו יותר ההעלם וההסתרה. עד שהם בעצמם אינם מבינים ואינם יודעים כלל מה שנמצא בהם. וכמבאר משיחות רבנו ז"ל שאחר הספורי מעשיות, שהרשעים הם מלאי חרשות (וכוננו) על רשעי ישראל כמבאר מזה בדברי מוהר"ן במוקם אחר). ושהם בעצמם אינם יודעים מזה כי גם כל אשר יתגברו ברשעתם, הוא מחמת החרטה שגורש בהם ונסתתר ונעלם בקרבם. וכמשל הנאבקים והנלחמים זה כנגד זה, שפשאחד רואה שחברו מתגבר יותר, כמו כן ממש פשהרע רואה שמתחיל איזה טוב להתעורר אצו הוא מתגבר יותר, עין שם. וגם לפי זה אין מקום כלל לשאלת הנבוכים ותמיהתם מהיכן יזכו לאמונה אפלו אם ירצו. ויש מהם שנבוכו כל כך עד שנדמה להם גם על זולתם וכו'. ואין להאריך בדבריהם המטעים והמתעים כי האמת הוא בתכלית ההפך, שכל הנשמות הנמצאות בזרע יעקב, חוט המשלש באברהם ויצחק שיצא מהם, יוצאים ונמשכים משלשת הנשמות הנמצאות בהכתוב שמע ישראל. י' א' י' (אברהם י' יצחק י' יעקב) העומדים בסוד השלשה רגלים שבכסא כבודו יתברך (פמבאר כל זה מצרופי דברי רבנו ז"ל). שמחמת זה אין שום אפן כלל שלא יהיה נמצא בהם איזה נקדה מהאמונה האמתית, ובזאת הנקדה יש ביכולתם לבוא להשלמת האמונה, באפן שתתגלה בלבבם. ויש להאריך בזה קצת. והנני לכתב מזה לקמן. כי אגב אורחא אמרתי להפסיק את הענין, ולהציע לפני המעיין הסגנון השני הנמצא בליקוטי א' אודות החרטות הנמצאות בהרשעים (שזה בעצמו שהם מתגברים וכו' פנ"ל), כי בליקוטי א' סימן רע"ד מאריך יותר בדבר ההתגברות שהרשעים מתגברים ברשעתם, ושיש מהם שעובדים ויגעים כל ימיהם, כדי לעקר את עצמן מהשם יתברך ומתורתו לנמרי, כי הנקדה הקדושה של קדשת ישראל שיש עדין בתוכם היא מבלבלת אותם ומביאה בהם הרהורי תשובה ויראה מאימת הדין. ומחמת זה אין להם תענוג מהעברות והתאוות שלהם. ופעל כן הם מתאווים ויגעים שיגיעו לכפירה גמורה בלי ספק, באפן שלא יהיה להם עוד צד ספק לנטות אל האמת. אבל צריכים לזה יגיעה גדולה מאד מאד כפי וכו' שנים (רחמנא לצלן) כי היהדות שבהם אינה מנחת אותם ומבלבלת אותם תמיד. גם מבאר שם, שיש מהם שכשמינין לכפירה גמורה בלי ספק, דהינו לכפירה גמורה חס ושלום בלי שום נטיה אל האמת, אזי תכף ומיד מתים ויוצאים מן העולם (ויש לבאר שזה מחמת שכל עצם נשמת ישראל נמשכת מנשמת האבות שבעצם האמונה באשר אכתב מזה לקמן). ובעקירת האמונה מהאדם נעקר מאתו מפייל גם הנשמה. כי נפשות ישראל אפלו אם נופלים לעבודה זרה ממש, נקראים על כל פנים בשם פושעי ישראל (אף על פי שחטא ישראל הוא, כנודע מדברי חכמינו ז"ל).

עונג שבת (לרבי אפריםמל קראקובסקי) דף רלז – וי"ל דר"מ דס"ל בין כך ובין כך הם קרוים בנים לשיטתיה אזיל. דהנה ידוע דר"מ חייש למיעוטא. והנה ידוע דברי רבינו ז"ל לדון את כל אדם לכף זכות ולבקש בו עוד מעט טוב ששם אינו רשע, כי אע"פ שהוא רשע איך אפשר שאין בו מעט טוב עדיין, יעיי"ש בליקוטי קמא סימן רפ"ב. א"כ ר' מאיר דלא אזיל בתר רוב רק חייש למיעוטא, א"כ גם רשע צריכין לבקש ולחפש אחר המעט טוב שבו ששם אינו רשע, ונקרא ג"כ בן מצד

המעט טוב. ובזה י"ל מה שמבואר במסכת ברכות דף י' הנהו בריוני דהוו בשיבבותיה דר' מאיר, הוי קבעי רחמי עליהו, כי היכי דלימותו, א"ל ברוריא דביתיה מאי דעתך דכתיב "יתמו חטאים" מי כתיב חוטאים? "חטאים" כתיב וכו', אלא בעי רחמי עליוהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם, בעי רחמי עליוהו והדרו בתשובה. יעיי"ש. ודקדק הצ"ח ז"ל מאי הלשון קא בעי ר"מ רחמי עליוהו כי היכי דלימותו, מאי זה רחמי? יעיי"ש, אך י"ל עפ"י הנ"ל דר"מ הוי חייש למיעוטא והיה מחפש ומבקש ומצא בהם איזה מעט טוב, והיה מתירא פן ירבו להרשע עד שיעקרו עצמן לגמרי מן היהדות ר"ל יעיי"ש בליקוטי קמא סימן רע"ד שמבואר שם שיש רשעים שמגיעין לכלל זה יעיי"ש. ולזה הוי בעי רחמי דלימותו עכ"פ בהמעט טוב ולא בכפירה גמורה ר"ל, וזה נקרא בשם רחמי כמובן. אבל ברוריא אמרה ליה דע"י המעט טוב שמוצא בהם עי"ז יוכל להחזירם בתשובה, כדברי רבינו ז"ל בליקוטי קמא סימן רפ"ב דע"י שמבקש ומחפש ומוצא בהרשע מעט טוב עי"ז יוכל להחזירו בתשובה, כדכתיב ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו, ומוציאין אותו באמת מכף חוב לכף זכות יעיי"ש היטב, בכל המקומות שצריכין לעיין כדי שבעזה"י תבין היטב בכל הנ"ל.

קושיות

- א. יש רשעים שעובדים ויגיעים כל ימיהם כדי לעקר עצמן מהשם יתברך ומתורתו – צ"ע ידוע שגדולי המשכילים הראשונים נשארו עם לבוש חרדי וגם עסקו בתורה וחברו ספרים מלאים ביראת שמים, וכגון נפתלי הרץ וייזל (תפה-תקסה) ויזל (מתלמידיו של רבי יהונתן איבשיץ) שחיבר את יין הלבנון על מסכת אבות בשנת תקלה, וקיבל עליו הסכמות מעשר רבנים גדולי ישראל, ביניהם הגודע ביהודה^א, ובהרבה ספרים של גדולי ישראל צטטו מפירושו שם. והוא היה רבם של שלשת האפיקורסים (חיקיל הורוביץ ובנו הירש בער הורוביץ^ב) וחתנו משה לנדאו^ג) שרבנו עסק עמדם לקרבם. רבנו כאן לא מדבר מהראשונים שעדיין הסתירו את הכפירות אלא מתלמידיהם שכבר כפרו בריש גלי כמו הג' אפיקורסים הנ"ל שהיו באומן.
- ב. אף על פי שהם רשעים גמורים יש בהן נקודת קדושת יהדות – ראה חיי מוהר"ן לד/ו שאחד שאל את רבנו ואם הוא רשע גמור האם גם צריך ללמד עליו זכות, וגער בו רבנו איך אפשר לקרא יהודי רשע גמור, הרי בוודאי יש בו נקודת יהדות. וצ"ע משמע שמי שיש בו נקודת יהדות אי אפשר לקרא לו רשע גמור.
- ג. ומחמת זה אין להם תענוג מהעבירות והתאוות שלהם – צ"ע רבנו אמר/ו שפעל לאנשי שהעבירות שלהם יהיו בלי ידיים ובלי רגלים, משמע שמי שאינו מאנשיו וק"ו רשע יש לו תענוג. גם ראה שיחות הר"ן קב"ו/י

^א וגם משה מנדלסון (תפט-תקמו) נדמה לחרדי אבל היה מאבות השכלה בגרמניה אלא שבראשונים לא היה ניכר להדיא כלפי חוץ.

ראה ספר אדמורי חבד ויהדות גרמניה עמ' 55 – משה מנדלסון תפ"ט תקמ"ו פילוסוף יהודי גרמני יליד דסאו. חי רוב ימיו בברלין בעל השכלה תורנית וכללית רחבה ניהל ויכוח על היהדות עם התיאולוג הלותראני הכומר לטוטר ולא חדל מאז לעסוק בענייני יהדות ויהודים ראה בתרגום התנ"ך לגרמנית גורם שיניע את היהודים לאמץ את שפת התרבות כלומר גרמנית במקום יידיש ויתרום להשתלבותם בחברה הכללית.

^א רק אחרי שבע שנים בשנת תקמב נתגלה מי הוא כשתמך בהקמת בית ספר בלשון גרמנית לילדי ישראל. ראה בספר אוצר פרקי אבות עמ' 55 ביבליוגרפיה של המפרשים משנת תקלה. ובהערה 15 שם. ראה שם ציטוטים מהרבה ספרים של גדולי ישראל שכתבו שלקחו פירושים מספר יין הלבנון.

ראה בטאון העדה 1162 – במה ששייך כלפי חוץ, "החכם נפתלי הירץ וייזל" היה עדיין מבאי בית המדרש, שומר מצוות ויודע תורה, וממילא כאשר חיבר מספר ספרים בשרשי לשון הקודש ובענייני מידות טובות, הספרים לא עוררו כל חשד, אדרבא, ספריו "גן נעול" על שרשי לשון הקודש, ו"יין לבנון" פירוש על פרקי אבות, זכו להסכמות נלהבות מאת גדולי הרבנים בדורו, על החיבור "גן נעול" שנדפס באמסטרדם הסכימו רבני העיר הגאונים ר' שאול ור' שלמה שלם, וכן הגאון רבי שאול אב"ד האג, הספר יין לבנון נדפס בברלין והסכימו עליו הגודע ביהודה, הגאון רבי דוד מליסא, הגאון רבי שאול מאמסטרדם אפילו משבחו בהסכמה על כי הכחיש דברי "הדוברים עתק נגד רז"ל", ועל כי "גדר אבניו ... למען סור משאול בחכמות חיצוניות אשר כנגד חכמת התורה ... כי אם לחכמה יטה לבבו להשכיל את דבריו התורה והמצוה". עכ"ל בטאון העדה.

^א בספר רבי נחמן מברסלב ליצחק אלפסי כותב שהירש בער היה בנו של חיקיל ושינה שמו לד"ר הרמן ברנרד ומשה לנדאו חתנו של חיקיל. וקבלו על עצמם שלא להזכיר שם ה'. והם היו מצח הנחש ממש. ובשנת תקפב הקימו באומן בית ספר בשיטת מנדלסון. (בשיש"ק כתב שהירש בער ולנדאו היו חתניו של חיקיל) ראה שיח שרפי קודש – ח"א אות תקפו – פְּשָׁנֶסֶר רַבְנֵנוּ זְכָרֵנוּ לְבִרְכָה מְלֹאטִיפִלִיעַ לְבִרְסֶלֶב דֶּרֶךְ אֱוִמָן בִּי כֵן הִדְרָךְ שָׁבַת בְּאוֹמָן, וְאִזְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁפְּשָׁנֶסֶר וְהָרָאָה בִּידֵיו לְבִנוֹן בֵּית הַחַיִּים וְאָמַר: "פֶּה טוֹב לְהַקְבֵּר", "דָּא אִיז גוּט צו לִיגֵן". הָיוּ אִז בְּאוֹמָן שְׁלֹשָׁה אֶפִיקוֹרְסִים גְּדוֹלִים מְאֹד: "חִיקִיל" וְשְׁנֵי חֲתָנָיו, שְׁאָחָד הָיָה שְׁמוֹ "הִירֶש בְּעֵר" וְהַשְּׁנִי הָיָה שְׁמוֹ "לֵאנְדָא", שְׁהָיָה רוֹפֵא בְּאוֹמָן גַּם כֵּן אֶפִיקוֹרְס גְּדוֹל אֲבָל לֹא כְהִירֶש בְּעֵר, שְׁהָיָה אֶפִיקוֹרְס גְּדוֹל בְּיוֹתֵר. הֵם הָיוּ אֲנָשִׁים חֲשׂוּבִים וּמְכַבְּדִים וּקְרוֹבִים לְמַלְכוּת, וְקָבְלוּ מִתְּנֵה מִהַמֶּלֶךְ חֶרֶב שֶׁל זָהָב, כִּי הָיוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים וְנוֹדְעֵי בְּכָל אֶרֶץ רוֹסְיָא וְגַם בְּשָׂאָר אֶרְצוֹת. (ככבי אור ספורים נפלאים)

^ב בנו של הגודע ביהודה שנתן הסכמה ליין הלבנון, ואחרי שבע שנים כשנתגלה נפתלי הרץ ויזל בנטייתו להשכלה נעשה מהלוחמים נגדו, ודייקא בנו משה נעשה תלמידו של נ"ה ויזל והפך לכופר גמור מגדולי האפיקורסים באותו דור.

^א חיי מוהר"ן אות לד – (לד) אָחָד שָׁאָל אוֹתוֹ בְּעֶרְב רֵאשׁ הַשָּׁנָה הָאֲחֵרוֹן בְּאוֹמֵין סוּמָן לְהַסְתַּלְקוֹתוֹ עֲצָה לְהַתְמָדָה הַשִּׁיב לוֹ שְׁלֹא יִדְבֵּר עַל שׁוֹם אָחָד מִיִּשְׂרָאֵל. כִּי כָל אָחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אוֹת בְּהַתְוָה וְכוּ' וְכִשְׁמִדְבָּר עַל אָחָד מוֹשֵׁף אֶת עֲצָמוֹ מִהַתְוָה מִחֲמַת שְׁמוּצָא פֶּנֶם חֵס וְשְׁלוֹם בְּאוֹת מִהַתְוָה שְׁהוּא שֶׁרֶשׁ נִפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַמְדַּבֵּר עָלָיו כְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וְשָׁאָל אוֹתוֹ וְאָם רוֹאִין שְׁהוּא רִשָּׁע גָּמוֹר גָּעַר בּוֹ רַבְּנוּ זְכָרֵנוּ לְבִרְכָה אִין אֶתָּה אוֹמֵר עַל אָחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁהוּא רִשָּׁע גָּמוֹר הֲלֹא נִמְצָא בּוֹ בְּוָדָא עוֹד מַעַט טוֹב אוֹ אִיזָה נִקְדָּה טוֹבָה שֶׁשֶּׁם אִינוֹ רִשָּׁע. וְהוֹפִיר אִז עֲנִין וְעוֹד מַעַט וְאִין רִשָּׁע הַמְבָאָר בְּהַתְוָה אֲזַמְרָה לֵאלֹכִי בְּעוֹדִי עֵין שָׁם:

^א שיש"ק ישן ח"א תקיח ושיש"ק חדש ח"א קסד – פעלתי אצל השם ית' וכו'... ועברה כבר לא תדבק באנשי, ואפילו אם כן תעשו חס ושלום – היא תהיה ללא ידיים וללא רגלים.

שלרשעים אין כל כך ייסורים בשעת העבירה. נראה שהכל יחסי, וביחס למה שהם רוצים להיות ככל הגויים שיש להם הנאה שלימה מהתאוות, ולהם אין. אבל ליהודי חרדי בודאי יש יותר חרטות בכל דבר שלא מצליח לעשות רצון ה'.

ד. ויראה מאימת הדין הגדול – היתכן שלרשע גמור יש יראה ואימה מהדין הגדול מה שאנחנו צריכים הרבה תפילה לזכות לזה?

ה. באופן שלא יהיה להם עוד צד ספק לנטות אל האמת – צ"ע משמע שהחרטות שלהם הם מחמת ספק באמיתות דרכם ולא חרטות מנקודה של יהדות פנימית הנעלמת בתוכם.

ו. אבל צריכים לזה יגיעה גדולה מאוד מאוד כמה וכמה שנים רחמנא ליצלן רחמנא לישזבן, כי היהדות שבהם אינה מנחת אותם ומבלבלת אותם תמיד – צ"ע הרי מבואר במנחות כט: הבא ליטמא פותחין לו ויוצא בקלות. וגם אמרו בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ובשלמא הרוצה בקדושה מנסין אותו וכמבואר הרבה בכמה תורות אבל הבא ליטמא מבואר בתורה ט' ותורה קיב שפותחין לו מיד ובקלות יוצא מהקדושה.

ז. ודע שיש מהם שכשמגיעין ובאין למה שהתאוו דהיינו לכפירה גמורה חס ושלום, בלי שום ספק אל האמת, אזי תיכף ומיד מתים מן העולם, ואז רואין האמת – הלשון שיש מהם משמע שלא כולם, וצ"ע מה החילוק מיכן ומי לא. וצ"ע מדוע מתים הרי יש הרבה חיות לסט"א ליתן לרשעים כמבואר בתורה ח', וכן כאן שהרי אלה שלא מתים חיותם מהסט"א.

ח. צ"ע מה רוצה רבנו ללמד אותנו כאן, הרי בודאי שאנו צריכים להתאמץ ההפך אלא שאם הם אע"פ שנאמר בהם הבא ליטמא פותחין לו צריכים להתייגע שנים עד שמצליחים לעקור עצמם מיהדות אנו שעלינו נאמר הבא לטהר אומרים לו המתן כמה שנים עד שנזכה לזה. אבל באמת שיש הבדל עצום בין לעקור נקודת יהדות שרשית, לבין להוסיף עליה קדושה. כי מה שאמרו הבא ליטמא אין הכוונה למי שנשאר לו רק נקודת יהדות שרשית אלא למי שמקיים מצוות ומתחיל לרדת.

הקדמה

רבנו מדבר כאן על יהודים חכמים בעיניהם, הכוונה כי בדרך כלל לא מדובר באנשים בעלי שכל קטן, שרק נגררים אחר תאוותם, כי אלה גם החרטות לא כל כך מפריעות להם. אלא מדובר בבני אדם עם שכל, אלא שיצרם הרע הצליח להסית ולהדיח אותם לכל מיני רעיונות גדולים, היו שאמרו נהיה ככל הגויים ולא נסבול משנאתם, והיו שהתלהבו מההשכלה והחכמות החיצוניות, והמודע שהתפתח, והיו שהתלהבו מרעיון השוויון או הרעיון הקיבוצי או רעיון ישוב הארץ או הקמת מדינה או ההגנה עליה, והיו שמאסו בממסד והסדר, או שרצו פרנסה בכבוד, או שטענו שרוצים להיות אמיתיים עם עצמם וכיו"ב, עצת היצר להפטר מגדרי התורה. ולהצדיק עצמם העלו בליבם קושיות על היהדות, ושינו לשונם ולבושם ושם, והניחו לעצמם להגרר אחר תאוותם.

הכלל בכולם שאבדו כל חיות מקדושה, ומנסים בכל כוחם למלא את הרגשת החיסרון הממלא אותם, במילוי של הבלי עוה"ז, אלא שכידוע משביעו רעב, וכמו ממלאים חסרון בחסרון נוסף, והם מתוסכלים, ונוסף על כל צרתם כל פעם ובפרט בשבתות וימים טובים מתמלא ליבם בייסורים, הרגשת חסרון נורא, כי נקודת היהדות שבהם, חוזרת וקוראת להם לשוב, אבל הם כבר כל כך שקועים בחכמות ותאוות שרק רוצים להפטר מהייסורים האלה ע"י שעוד יותר יתרחקו מהקב"ה ומכל סיממן של יהדות, וכמו הג' אפיקורסים שהיו באומן בזמן רבנו שנשבעו שלא יזכירו שם ה'. וכך משך שנים הם נלחמים בנקודת יהדותם, ומתייגעים לבטל אותה, ולא מבינים שאדרבה רק היא מקור חיותם. ואחרי שנים אם הם מצליחים אזי מתקיים בהם ממך אליך אברהם. כי כשמצליחים לנתק עצמם לגמרי מנקודת יהדותם, נמצא שגם מתנתקים מחיותם ומתים, ונשמתם חוזרת אליו ית', ואז רואים את האמת.

נראה שעיקר מה שרוצה רבנו ללמד כאן היא על הנקודת יהדות השרשית שיש בכל אחד מישראל. וכבר דיבר על זה בכמה תורות באפנים שונים, ראה תורה רפב, וראה תורה פ' שאפילו קל שבקלים מוכן למסור נפשו על נקודת היהדות הזו, עי"ש. וכן ידוע עפ"י הסוד שקומת ספירת המלכות, שממנה הכח שלנו להמליך את הקב"ה על עצמינו, ביסודה היא נקודה אחת, ואנו צריכים להוסיף עליה ולבנות אותה עד לעשר, שאז היא קומה שלימה. וכאן רבנו מדבר על מי שרוקן לגמרי את מדת המלכות שלו מכל קדושה, ולא נשאר בו ממנה אלא

^ח שיחות מוהר"ן אות קב – גם מי שהוא איש אמונה התשובה שלו היא יותר קלה (רכה) כי התשובה צריכה להיות תשובת המשקל דהינו שכפי התענוג שהיה לו מהעברה כן יהיה לו ממש צער ויסורין (רכו). ומאחר שיש לו אמונה על כן לא היה תענוגו בשלמות בשעת העברה חס ושלום רחמנא ליצלן, כי היה מערב ביגון כי ידע כי מרה תהיה באחרונה כי יהיה לו ענש קשה ומר רחמנא לצלן. רק שלא היה יכול להתגבר על תאוותו. על כן תשובתו קלה יותר, כי אין צריך לסבל ייסורי התשובה כל כך מאחר שגם בשעת העברה לא היה תענוגו בשלמות כנ"ל. אבל המחקרים שאין להם אמונה תשובתם כבדה יותר כי לא היה להם ייסורים כל כך בשעת העברה כי התשובה צריכה להיות תשובת המשקל כנזכר לעיל:

נקודה חבויה שרק מייסרת אותו בחרטות, והוא כבר כל כך אחוז וקשור בסט"א, עד שבמקום להתעורר לתשובה הוא רק נלחם כדי להתנתק ממנה לגמרי.

אבל זה אי אפשר, כמו שראינו בחוש לפני שנתיים בשמחת תורה המוני יהודים שהם ואבותיהם ואבות אבותיהם היו שונאי דת, כשראו את המוות מול הפנים או שקרוביהם נחטפו לחמס התעוררו בתשובה, ונעשו להם ניסים נפלאים, והתקיים בהם דוד רביעי ישובו הנה. וזה מה שאומר כאן רבנו שרק מעטים שהם עקשנים ביותר מצליחים לעקור עצמם לגמרי, ואפילו הג' אפקורסים ראש הנחש שהיו באומין, שנקודת היהדות כל כך ייסרה אותם עד שקבלו על עצמם לא להזכיר שם ה', לא הצליחו לנתק עצמם לגמרי מאותה נקודה. והנה אנחנו מזכירים עשרות פעמים ביום שם ה' ולא מרגישים כל כך קרבת ה' עי"ז אלא רק במאמץ, והם כיון שנשארה בהם רק נקודת יהדות, שם ה' שיצא מפיהם, כבר ייסר אותם נורא בהרגשת חרטה.

ובזה נראה לבאר מה שצדיקים מתחזקים בברוך לא עשני גוי, שלכאורה מה הכוונה ומדוע ברוך שלא עשני פרה או כסא. אבל כאן בתורה הזו זה מבואר שליחודי יש נקודת יהדות קדושה ונפלאה שא"א להתנתק ממנה אפילו ע"י שנים של יגיעה, כל שכן מי שלא רוצה להתנתק ממנה רק יצרו מתגבר עליו. והיא ההבדל בין יהודי לגוי, כי יש הרבה שלא מבינים מה ההבדל בין יהודי לגוי, כי בחיצוניות נראים שוים ואפילו במדות הרבה פעמים לא רואים הבדל, ואדרבה לפעמים רואים שהם מתנהגים יפה יותר, אבל האמת שההבדל עצום וגדול מאד, כי אע"פ שההבדל הוא רק נקודה, שכידוע נקודה אין לה לא אורך ולא רוחב ולא עומק, אלא רק כמו ציון מקום, אע"פ היא, קדושה נוראה, והראייה שא"א ליהודי להתנתק ממנה, ואילו לגוי אין אותה בכלל.

עד כאן ההקדמה

תורה רעד [ט]

דע שיש רשעים שעובדים ויגיעים כל ימיהם כדי לעקר עצמן מהשם יתברך ומתורתו לגמרי,

כי 'הנקודה הקדושה של קדושת ישראל שיש עדין' בתוכם כמבואר גם בתורה רפב/כ' שאפילו ברשע גמור יש נקודת יהדות טובה, ובתורה פ'י' שהיא גורמת אפילו לקל שבקלים למסור נפשו כשרוצים להעבירו על דת, אף על פי שהם רשעים גמורים, דהיינו אפילו פושעים להכעיס, שונאי דת שעושים כל מה שביכולתם להתנתק מכל סממן יהודי, היא מבלבלת אותם, ומביאה בהם הרהורי תשובה ויראה מאימת הדין הגדול, ומחמת זה אין להם יתענוג מהעבירות והתאוות שלהם, על

^ז לא ידוע מתי ויחזק נאמרה תורה זו

^י בתרלז - הנקודה

^א מתרלז - עדיין

^{יב} תורה רפב - דע פי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה, וזה בחינת (תהלים ל"ז): "עוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו" הינו שהפסוק מזהיר לדון את הכל לכף זכות, ואף על פי שאמת רואה שהוא רשע גמור, אף על פי כן צריך אתה לחפש ולבקש למצא בו מעט טוב ששם אינו רשע וזהו עוד מעט ואין רשע, שצריך אתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו עדין, ששם אינו רשע, פי אף על פי שהוא רשע, אף אפשר שאין בו מעט טוב עדין, פי אף אפשר שלא עשה איזה מצוה או דבר טוב מימיו, ועל ידי זה שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם אינו רשע, ואתה דן אותו לכף זכות, על ידי זה אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות, עד שישבו בתשובה על ידי זה, וזהו עוד מעט ואין רשע, על ידי שמוצא בהרשע עוד מעט טוב, ששם אינו רשע, על ידי זה והתבוננת על מקומו ואיננו, הינו בשתבונן ותסתכל על מקומו ומדרגתו, ואיננו שם על מקומו הראשון, כי על ידי שמוצאין בו עוד מעט טוב, איזה נקדה טובה, ודין אותו לכף זכות, על ידי זה מוציאין אותו באמת מכף חובה לכף זכות. וזהו והתבוננת על מקומו ואיננו כ"ל, והבן:

^{יג} תורה פ - וזהו בחינת קדוש השם, כי קדוש השם הוא גם כן בחינת חסדים וגבורות. פי מתחלה הוא נתלהב בשלהובין דרחימותא, וזהו בחינת חסדים. ואחר כך מתגבר על יצרו, ומוסר את נפשו למות על קדוש השם, וזהו בחינת גבורות, שזהו בחינת שלום, בחינת יוסף כ"ל. ולכך אפילו פושעי ישראל הערו את נפשם למות על קדוש השם. כי 'ישראל עלה במחשבה' וכו' (בראשית רבה פרשה א), ואפילו פושעי ישראל, אף שעדין הוא מכנה בשם ישראל, יש להשם יתברך תענוג גדול ממנו, כמו שכתוב (ישעיה מ"ט): "ישראל אשר בך אתפאר". ובקשרוצין להפריד אותו מבחינה זו ישראל, שהיא בחינת ו' כנודע, ואי אפשר לקרותו בלא ו' או שניה, שהוא בחינת יוסף, ותכף ומיד נתעורר בו בחינה זו למסר נפשו כ"ל: ופרוש פי כל אחד מ'ישראל אפילו פושעי ישראל כל זמן ששם ישראל נקרא עליו, כי נקרא פושעי ישראל (כמבאר בסמינים י"ד ו"ז), אף על פי שחטא ישראל הוא (סנהדרין מ"ד), ומאחר שנקרא עדין בשם ישראל, שהוא בחינת ו' כ"ל, על פי יש בו בחינת יוסף גם כן, פי ו' או אי אפשר לקרותה בלא ו' שניה. הינו שישאל שיהא בחינת ו', מקשר בו ו' שניה, שהוא בחינת יוסף (פי ישראל יוסף כחדא אזלי כידוע) (א). נמצא שבכל אחד מ'ישראל מקשר בו בחינת יוסף, שהוא בחינת שלום, בחינת קדוש השם כ"ל. ועל כן תכף בקשרוצין להעבירו על דת, חס ושלום, להפרידו מבחינת ישראל, נתעורר בו תכף בחינת יוסף שמקשר ב'ישראל, שהוא בחינת מסירת נפש על קדוש השם. דהיינו שלהובין דרחימותא, והתגברות על יצרו למות על קדוש השם, שזהו בחינת שלום, בחינת יוסף כ"ל:

^{יד} בתקפא לא ברור ונראה - תענוג

כן הם מתאווים ויגיעים, כדי שיגיעו לכפירה גמורה בדעתם חס ושלום, באופן שלא יהיה להם עוד צד ספק לנטות אל האמת, כי הם רוצים להנות מתענוגי עוה"ז, תענוג שלם כמו הגויים/טו, והם לא מצליחים כי נקודת היהדות הנעלמת בהם לא נותנת להם להנות מעבירה הנאה שלימה. אבל צריכים לזה יגיעה גדולה מאוד^{טז} מאוד כמה וכמה שנים רחמנא ליצלן רחמנא לישזבן, כי היהדות שבהם אינה מנחת אותם ומבלבלת אותם תמיד: כי אע"פ שאמרו^{טז} הבא ליטמא פותחין לו, זה עד הנקודת יהדות, ולא בכלל, כי מי שרוצה להתנתק וצאת לגמרי, זה כמעט לא אפשרי. ודע שיש מהם י"שכשמגיעין ובאין למה שהתאוו דהיינו לכפירה גמורה חס ושלום, בלי שום ספק אל האמת, נראה כוונתו שרק מעטים מצליחים לנתק עצמם מנקודת היהדות, ואותם מעטים אזי תיכף ומיד מתים מן העולם, ואז רואין האמת:

עד כאן ביאור חברותא לתורה רעד

^{טו} ראה המעשה בעבודה זרה דף סה. בגוי שלא הבין איזה תענוג יכול להיות יותר מניאוף ומרחץ במי ורדים, ומשמע שהיה תענוג שלם ולא ייסר אותו שום חרטה או איזה עניין אחר. וכך גם יהודי שרוצה להיות ככל הגויים, מנסה להנות מהתאוות כמוהם בלי שום הרגשת חסרון, ולא מצליח.

עבודה זרה דף סה. – רבא אמטי ליה קורבנא לבר שישך ביום אידם אמר ידענא ביה דלא פלח לעבודת כוכבים אול אשכחיה דיתבי עד צואריה בוורדא וקיימן זונות ערומות קמיה א"ל אית לכו כה"ג לעלמא דאתי א"ל דידן עדיפא טפי מהאי א"ל טפי מהאי מי הוה א"ל אתון איכא עליכו אימתא דמלכותא אנן לא תיהוי עלן אימתא דמלכותא א"ל אנא מיהא מאי אימתא דמלכותא איכא עלי עד דיתבי אתא ההוא פריסתקא דמלכא א"ל קום דקבעי לך מלכא כי נפיק ואזיל א"ל עינא דבעי למיחזי לכו בישותא תיפקע א"ל רבא אמן פקע עיניה דבר שישך אמר רב פפי איבעי ליה למימרא ליה מהאי קרא (תהילים מה-י) בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר אמר ר"נ בר יצחק איבעי ליה למימרא ליה מהבא (ישעיה סד-ג) עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למחכה לו:

^{טז} מתרצו - מאד מאד

^{יז} **יומא דף לח:** אמר ריש לקיש מאי דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון (דף לט.) בא למדוד נפט אומר לו מדוד אתה לעצמך בא למדוד אפרסמון אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסם אני ואתה.

רש"י – כיון שבא אדם לטמא – להיות רשע: פותחין לו – פתח הטומאה ליכנס בו, מספיקין בידו, ואין מונעין ממנו מן השמים לעכבו: אם ללצים הוא יליץ – אם ללצים הוא בא להתחבר הוא יליץ, לא ימנעוהו ולא יעזרוהו:

^{יח} גם בתולד - שכשמגיעין, מתולדו - כשמגיעין

